

Téma: „Izrael története 4.”

- **Politikai szakadás Júda és Izrael között (Kr.e. 926) és a két királyság története a Kr.e. VIII. század közepéig**

Salamon halála után az addig is egyre erősödő elégedetlenség töréshez vezetett észak és dél között. Salamon fia Rechabeám (Kr.e. 926- 910) Júdában akadálytalanul foglalta el a trónt, de a középpalesztínai törzsek ragaszkodtak a királyválasztás jogához. Az északi törzsek az egykor Salamon ellen lázadó és most Egyiptomból visszatérő Jerobeám (Kr.e. 926- 907) személyében választottak maguknak királyt. Ezzel **megszűnt a perszonalunió**, és Dávid és Salamon birodalma végérvényesen két kis királyságra, Júdára és Izraelre szakadt. Erőtlenségük már kezdetben megmutatkozott, amikor Sesonk fáraó Kr.e. 922- ben betört Palesztinába és mindkét királyság területét feldúlta. Egyikük sem volt képes eredményesen felvenni vele a harcot.

A két állam eltérő módon alakult: *Júdában mindvégig Dávid dinasztiája* uralkodott, míg *Izraelben ragaszkodtak a királyválasztáshoz*. Ennek következménye lett a folytonos hatalomváltás és a vele járó **belső harcok**, amelyek szétfelrúzták az államot. Mindegyik király dinasztiát szeretett volna alapítani, de utóda gyakran trónkövetelő áldozata lett. Csak két dinasztiának sikerült uralmon maradnia Izraelben: az Omri (Kr.e. 882- 845), majd a Jehu (Kr.e. 845- 747) dinasztiának. A szakadásnak hatása volt a vallási életre is. I Jerobeám kultikusán is függetleníteni akarta Izraelt Júdától, ezért Bételben és Dánban királyi szentélyeket állított, hogy ezzel ellensúlyozza a jeruzsálemi szentély esetleges vonzó hatását.

Júda és Izrael ötven éve az ellenségeskedés jegyében telt el. Fordulat akkor következett be, amikor **Izraelben** az Omri dinasztia került uralomra. **Omri** (Kr.e. 882- 871) kiváló politikus volt, aki az ország *külső- és belső ellentéteinek feloldására* törekedett. A környező népekkel, főleg a föníciaiakkal jó kapcsolatokra törekedett. *Izrael fővárosává Szamáriát* tette meg, ez magánbirtoka is volt.

Fia, **Acháb** (Kr.e.871- 852), feleségül vette a tiruszi király leányát, Isebelt. Később Acháb kibékült Júdával, szövetségre lépett Jehosafáttal, Júda királyával. Ezt szintén házasságkötéssel erősítették meg: Acháb és Isebel leányát, Atalját Jehosafát fia, Jorám vette feleségül. Omrinak és Achábnak sikerült az arám Damaszkuszt távol tartania Izrael határaitól, sőt, az egyre fenyegetőbb asszír hódítás arra indította Achábot, hogy az ellentéteket félretéve szövetségre lépjen az arámokkal. Így Kr.e. 853- ban a szíriai-palesztin koalíciónak sikerült III. Szalmanasszár asszír uralkodót meghátrálásra kényszeríteni. Később a további harcokban Izrael akkori uralkodója, Jorám megsebesült.

Az Omri dinasztia *bukását valláspolitikája* idézte elő. Acháb a kánaánita kultusznak szabadságot engedélyezett, ezzel kihívta maga ellen a Jahve- hú körök ellenállását.

Ennek **Illés** és **Elizeus** próféták és az Elizeus környezetében élő prófétai csoportok adtak hangot.

Amikor Jorám megsebesült, a prófétai csoportoktól bízva, a hadsereg vezére, **Jehu** ragadta magához a hatalmat. Jorámot és az Omri dinasztia valamennyi tagját megölte, sőt Júda éppen ott tartózkodó királyát, Achaszját is halálosan megsebesítette. Emiatt Júdában, Jeruzsálemben ekkor az anyakirálynő, Atalja (Kr.e.845- 840) átmenetileg megszerezte az uralmat. Jehu *megszüntette a Júdával való szövetséget*, de háborúskodásra nem igen került sor. Damaszkuszban is uralomváltás történt, így az asszírelles koalíció nem jött létre többet. Amikor III. Szalmanasszár, asszír uralkodó Kr.e. 841- ben megjelent, Jehu kénytelen volt behódolni és adófizetésre kényszerült. Jehunak sikerült tartósan uralomra juttatni családját. A dinasztia első negyven évét a Damaszkusz arám államnak való kiszolgáltatottság jellemezte. Az asszírok ezután megtörték az arámok erejét, de egyelőre nem foglalkoztak Izraellel. Ennek következtében mindkét izraelita királyság visszaszerezte a függetlenségét. Izrael II. Jerobeám (Kr.e. 787- 747), Júda pedig Uzija (= Azarja, Kr.e.773- 735) idején *béke és virágzás* idejét élte meg. Izraelben ekkor tevékenykednek **Ámosz** és **Ózeás** próféták.

- **Izrael és Júda az asszír korszakban, Izrael állam pusztulása (Kr.e. 722)**

A rövid életű béke után az asszír birodalom újból fenyegette a térség államait. A Kr.e. VIII. század közepétől a VII. század közepéig tartó időszakot a történelemben Asszíria évszázadának nevezik. III. Tiglat- Pilezer (Kr.e.745- 727) nyitotta meg azt az imperialista politikát, amelynek következtében a Közel- Kelet asszír uralom alá került. **Izrael** utolsó húsz esztendejét *teljes politikai, társadalmi és vallási szétesés* jellemzi. A királyság állapotát jól tükrözik **Ózeás** próféciái, akinek tevékenysége erre a korszakra is kiterjedt. A királypuccsok gyorsan követték egymást, asszír- barát és asszír- ellenes uralkodók váltakoztak. Az utolsó hat király közül négy gyilkosság áldozata lett. III. Tiglat- Pilezer több hadjáratot vezetett Palesztinába, egészen Gázáig jutott. Izrael utolsó királyát, Hoseát (Kr.e.731- 723) III. Tiglat- Pilezer erősítette meg a trónon. Később fellázadt az asszír uralom ellen, mire V. Szalmanasszár, asszír uralkodó elfoglalta Izraelt, a főváros, Szamária három évi ostrom után **Kr.e. 722- ben** elesett. Ezzel *Izrael, mint királyság, megszűnt létezni, területe asszír provincia lett. Lakosságának színe- javát, 27900 embert, az asszír birodalom más részébe, Médiába deportálták és helyükre új vezető réteget telepítettek.*

Izraellel ellentétben **Júda** eddig elkerülte, hogy adózni kelljen Asszíriának. Ez a helyzet megváltozott, amikor **Acház** (Kr.e.741- 725), Júda királya, **Izajás** próféta intése dacára segítségért fordult az asszír uralkodóhoz. Az segített neki leverni a Júda ellen forduló damaszkuszi és izraeli hadakat, de ennek fejében *Júda Asszíria vazallusa* lett és ez súlyos adófizetési kötelezettséggel járt.

Az északi királyság pusztulás után Izrael népének történelme Júdában folytatódik, amelyet az asszír büntető hadjárat nem érintett. Izraelből sokan Júdába menekültek és magukkal hozták az északi izraelita hagyományokat. Az elkövetkező két évtized Júdában az asszír hegemoniától való sikertelen szabadulás jegyében telt el. Acház fia, **Hiszkija** (Kr.e.725- 697) uralkodásának első idejében még tartotta a vazallusi hűséget, de Kr.e. 714- ben már részt vett egy asszír ellenes szövetségben. A büntetéstől a gyors behódolás mentette meg. Az Asszír ellen kitörő lázadásokat az új uralkodó, II. Szancherib leverte, rövid idő alatt elfoglalta Júdát. Ostrom alá vette Jeruzsálemet, de elfoglalni nem tudta. Hiszkija nem adta fel a várost, de alávetette magát az asszír uralkodónak és súlyos adót fizetett. Hiszkija uralma alatt csak Jeruzsálem és vidéke maradt. Uralkodásának idején átfogó vallási reformot hajtott végre, amelynek célja volt a kultusból eltávolítani a jahvizmussal ellentétes elemeket, és a kultuszt a jeruzsálemi templomban összpontosítani.

Manassze az asszír birodalom hűséges vazallusa, őszinte csodálója (2 Kir 21) volt. A jeruzsálemi templomban bevezette az asszír fennhatóság jelképét, a csillagkultuszt, és engedte a kánaánita kultikus szokások feléledését. A Jahve hit elsősorban vidéken élt tovább.

- **Júda királyságának utolsó évtizedei, a babiloni fogság**

Assurbanipál (Kr.e.668- 632) uralkodása alatt elkezdődött AsszírIA hanyatlása, s utódai alatt a birodalom darabjaira hullott. A leigázott népek ismét önállóvá váltak és az eredeti anyaország ellen fordultak.

Júdában Jozija (Kr.e.639- 609) király kívárta a kedvező pillanatot és beszüntette az adófizetést AsszírIA-nak, amely egyet jelentett a *vazallusi viszony felmondásával*. Ezzel összefüggésben *átfogó vallási reformot* hajtott végre, és eltávolította a templomból az asszír és más, Jahve hittel ellentétes kultikus gyakorlat minden formáját. A Jahve kultusz egyetlen törvényes helye a jeruzsálemi templom lett, megszüntette a vidéki szentélyeket. A 622- ben, a templom restaurálása közben talált törvénygyűjtemény alapján újjáélesztette a Jahve kultuszt. Ugyancsak a törvénygyűjtemény alapján ünnepélyesen, szövetségekötés formájában elkötelezte magát és népét a törvények betartására.

Megpróbálta az egykori dávidi ország területeit visszaszerezni, de ennek az ókori kelet új hatalmi viszonyai vetettek véget. A méd és babiloni szövetségesek elfoglalták Ninivét, ezzel az asszír birodalom megszűnt létezni. Necho fáraó 609- ben átvonult Palesztinán. Jozija Megiddonál megpróbált az útjába állni, de súlyos vereséget szenvedett, maga is halálos sebet kapott.

Halála után fia, **Joacház** (Kr.e.609) lett a király, de a visszatérő fáraó fogságba vitte, s helyette Jozija másik fiát, **Jojakimot** (Kr.e.608- 598) tette királlyá. Ezzel Júda Egyiptom vazallusa lett.

Kr.e. 605- ben a babiloniak az Eufrátesz mellett Karkemisnél megverték az egyiptomiakat. A babiloni uralkodó, Nebukadnezár (Nabukodonozor Kr.e.604- 562) Kr.e. 604- ben elfoglalta SzírIA és Palesztina területét, így Júda 539- ig az újbabiloni birodalom fennhatósága alá került.

Nebukadnezár sikertelen egyiptomi hadjáratán felbuzdulva Jojakim felmondta a vazallusi viszonyt, amelyre válaszul a babiloni hadsereg Júdába vonult. Jojakim az invázió alatt meghalt, fia, **Jojachin** feladta a várost. *Nebukadnezár 598- ban a királyt, a királyi udvart, papokat, kézműveseket Babilonba deportálta* (első deportálás) – köztük **Ezekiel** prófétát is. Nebukadnezár Jozija harmadik fiát, **Cidkiját** (Kr.e. 597-587) helyezte a trónra, aki **Jeremiás** próféta figyelmeztetése ellenére fellázadt Babilon ellen. *A babiloni sereg erre elfoglalta Júdát, Kr.e. 587- ben bevette Jeruzsálemet. Cidkiját megbüntették, és Babilon ismét deportációt (második deportálás) hajtott végre. Jeruzsálemet, benne a templomot lerombolták, Júda állami léte megszűnt.* Júda ettől fogva – a makkabeusi kort kivéve – az ókori kelet nagybirodalmainak tartománya lett.

- **Izrael, mint templomközösség és diaszpóra**

A babiloni fogság (Kr.e. 586- 538)